

**MAKTABGACHA TA'LIM TIZMIDA TARBIYACHILARNING KASBIY
O'Z-O'ZINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZIMLARINI
TAKOMILLASHTIRISH (REFLEKSIYA VA O'Z-O'ZIN BAXOLASH
MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH)**

Do'smatova Iroda Toxir qizi

Guliston Davlat Pedagogika Instituti

17-sonli Davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti

Annotatsiya: Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tizimining samaradorligini oshirish, bolalarni har tomonlama rivojlantirish hamda zamonaviy ijtimoiy talablar asosida tarbiyalash borasidagi vazifalar doimiy e'tiborni talab etadi. Mazkur jarayonda tarbiyachilarning kasbiy malakasini oshirish, ularning o'z ustida izchil ishlashini tashkil etish va muhimi, kasbiy o'z-o'zini rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish asosiy ahamiyat kasb etadi. Tarbiyachilarning o'z faoliyatiga ijodkorlik va mas'uliyat bilan yondashuvi, pedagogik jarayonda doimiy o'sishga intilishi, zamonaviy pedagogik-psixologik bilimlarni egallashi, kasbiy mahoratini takomillashtirib borishi maktabgacha ta'lim sifatining oshishiga zamin yaratadi.

Kalit so'zlar: kasbiy rivojlanish, maktabgacha ta'lim, tarbiyachi, refleksiya, o'z-o'zini baholash, innovatsion texnologiyalar, malaka oshirish, ta'lim sifati, pedagogik mahorat, o'zini rivojlantirish.

Kasbiy o'z-o'zini rivojlantirish muammosi zamonaviy ta'lim tizimida dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Chunki ta'lim jarayonidagi yangiliklarni o'zlashtirish, innovatsion texnologiya va metodikalarni joriy etish uchun tarbiyachidan doimiy ravishda yangilanib borish, zamonaviy tendensiyalarni chuqur o'rganish va ulardan samarali foydalanish talab qilinadi. Bu borada ayniqsa tarbiyachilarning refleksiya va o'z-o'zini baholash madaniyatini shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Refleksiya – bu tarbiyachi tomonidan o'z kasbiy faoliyati natijalarini chuqur tahlil qilish, erishilgan yutuqlar va yo'l qo'yilgan xatolarni anglash, ulardan tegishli xulosalar chiqarish va ichki ehtiyoj asosida yangicha yo'nalishlarni belgilab olish jarayonidir. Reflektiv yondashuv inson uchun o'z

ustida ishlashga kuchli turtki beradi, tarbiyachining ijodiy qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. O'zini anglash va baholash madaniyati shakllanganda tarbiyachi doimiy tarzda o'z malakasi va mahoratini oshirib boradi, pedagogik faoliyatda innovatsion yondashuvlarni qo'llay oladi. Bu esa maktabgacha yoshdagi bolalarning sifatli ta'lim-tarbiyasini ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi [1].

Maktabgacha ta'limda faoliyat yurituvchi tarbiyachilar kasbiy o'z-o'zini rivojlantirishni amalga oshirish uchun avvalo, muntazam ravishda o'z faoliyatini tahlil qilib borishlari zarur. O'quv-uslubiy adabiyotlar, ilg'or tajribalar, zamonaviy ilmiy-innovatsion bilimlar asosida o'z kasbiy salohiyatini boyitib borish zamon talabi bo'lib qoldi. Bunda kasbiy mahoratni rivojlantirish uchun o'z-o'zini baholash madaniyatini shakllantirish, ya'ni bajarilgan ishlarning natijasini tahlil qilish va o'ziga nisbatan ob'ektiv munosabat bildirish muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki faqat yuqoridan berilgan yoki tashqi monitoring natijasiga tayanib qolmasdan, o'z kasbiy faoliyatiga o'zi baho bera olish tarbiyachining mustaqil o'sishini ta'minlaydi. O'z-o'zini baholash jarayoni nafaqat bajarilgan ishlarni sarhisob qilishda, balki kelgusi faoliyatni takomillashtirish yo'llarini ishlab chiqishda ham muhim manba bo'lib xizmat qiladi. Shu orqali tarbiyachi o'zida mavjud bilim, ko'nikma va malakalarni aniqlaydi, bunga asoslanib yangi yutuqlarga erishish uchun zaruriy choralarni belgilaydi. O'qituvchilarning o'ziga nisbatan adolatli va ob'ektiv baho bera olish madaniyati rivojlangan sari, o'sish uchun yangi imkoniyatlar ochiladi. O'zini baholash natijasida mavjud kamchiliklarni anglash va ularni bartaraf etishda qilingan harakatlar samarali bo'lishi, ilg'or pedagogik yondashuvlarni joriy etishda faollik ortishi kuzatiladi [2].

Kasbiy o'z-o'zini rivojlantirishning asosiy mexanizmlaridan biri doimiy ravishda bilim, ko'nikma va malakalarni rivojlantirib borish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni faol o'zlashtirishdan iborat. Ilg'or xorijiy va milliy tajribalardan unumli foydalanish, o'z kasbiga sodiqlik hamda o'z ustida doimiy izlanishda bo'lish tarbiyachining kasbiy yuksalishini hal qiluvchi omillar hisoblanadi. Maktabgacha ta'lim tizimida refleksiya va o'z-o'zini baholash madaniyatini shakllantirish uchun avvalo ushbu jarayonlar mohiyatini to'liq anglatish, ularning amaliy ahamiyatini tarbiyachilarga yetkazish lozim. Bu boradagi tarbiyachi va rahbarlarning hamkorligi, kasbiy seminar va

treninglar tashkil etilishi, zamonaviy metodik adabiyotlarni o'qish va tahlil qilish, innovatsion texnologiyalardan foydalanish uchun sharoit yaratish muhim ahamiyatga ega. O'z-o'zini baholash madaniyatini shakllantirish jarayonida tarbiyachining mustaqil fikrlash, mas'uliyat sezish, o'zining kuchli va sust jihatlarini aniqlash, bilim va ko'nikmalarini baholash, o'z ustida ishlash uchun aniq rejalar tuzish kabi vazifalar dolzarb ahamiyat kasb etadi. O'z-o'zini rivojlantirish mexanizmlarining asosiy jihatlaridan biri – psixologik tayyorgarlik hisoblanadi. Tarbiyachi avvalo o'z-o'zini anglash, o'zini o'rganishga tayyor bo'lishi hamda natijalarni soddaroq va aniq baholashga muvaffaq bo'lishi zarur. Bu borada o'z faoliyatini muntazam tahlil qilib boruvchi hamda o'z yutuqlari-yoki kamchiliklarini ochiq tan ola oluvchi, ulardan to'g'ri xulosalar chiqaruvchi tarbiyachi har doim kasbiy muvaffaqiyat sari intiladi. O'zini rivojlantirish jarayonida tarbiyachi o'z oldiga aniq maqsadlar qo'yadi, shular asosida yangi bilim va ko'nikmalarga ega bo'lish uchun izlanadi, o'z yutuqlarini va mavjud muammolarini tekshiradi, ular ustida ishlash rejalarini ishlab chiqadi. Shu tariqa, tarbiyachi o'z ustida izchil ishlagan holda, doimiy takomillashib, maktabgacha ta'lim sifatining yangi bosqichga ko'tarilishiga xizmat qiladi [3].

Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlashda har bir tarbiyachi o'z faoliyatini chuqur va tahliliy baholay olishi lozim. U o'z faoliyatining kuchli va sust jihatlarini ko'ra bilishi, ulardan chiqish yo'llarini izlash orqali yangi tajribaniya o'rganishi, o'z hunarini oshirish uchun harakat qilishi zamonaviy ta'lim talablariga mos keladi. Maktabgacha ta'lim tizimida zamonaviy innovatsion metodlarni qo'llash imkoniyatlari tobora ortib bormoqda. Buning uchun esa har bir tarbiyachi doimiy ravishda yangi bilimlarni egallashi, ilg'or tajribalarni o'zlashtirishga harakat qilishi, o'z ishiga yangicha yondashuvlar bilan kirishishi navbatdagi tarbiyachilik mahoratini yuksaltirishning muhim omili hisoblanadi. Mamlakatimizda maktabgacha ta'lim sifatini oshirish maqsadida yosh tarbiyachilarning kasbiy malakasini oshirish, raqobatbardosh va innovatsion salohiyatli kadrlar tayyorlash bo'yicha olib borilayotgan chora-tadbirlar samarasi o'z samarasini bermoqda. Jumladan, yangi pedagogik texnologiya va metodlarni o'rganish, elektron resurslar bilan ishlash, zamonaviy psixologik-pedagogik bilimlarni chuqur o'zlashtirish orqali tarbiyachilar o'z-o'zini rivojlantirish bo'yicha yanada yuqori darajalarga ko'tarilmoqda. Maktabgacha

ta'lim sohasida o'zini rivojlantirish va reflektiv yondashuvlarning kuchli amalga oshirilishi jamiyatda ham mavjud ijtimoiy muammolarning samarali yechimiga xizmat qiladi. Chunki maktabgacha yoshdagi bolalarga sifatli bilim va tarbiya berishda faollik, mas'uliyat va doimiy izlanish asosiy o'rinda turadi [4].

Maktabgacha ta'lim tizimida tarbiyachilarning kasbiy o'zini rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish jarayonida psixologik-motivatsion omil ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ijtimoiy muhit tarbiyachining o'z ustida ishlashga intilishini hamda o'zini baholash madaniyatini shakllantirishga yordam beradi. Yaxshi natijalarga erishishda, pedagog o'zini baholash, o'zini anglash, doimiy o'qib-o'rganish, tajriba almashish kabi jarayonlarni doimiy ravishda yo'lga qo'ysa, faoliyatida yuqori yutuqlarga erishadi. Xususan, tarbiyachining ijodiy fikrlashi, innovatsion yondashuvlaridan unumli foydalana olishi, yangi g'oyalarni tatbiq etish kabi imkoniyatlar kuchayadi. O'z-o'zini baholash madaniyatini shakllantirish jarayonida muhim jihatlardan biri – tarbiyachining o'z oldiga aniq maqsadlar qo'ya bilishi, har bir harakatining natijasiga doimiy e'tibor qaratishi, o'z kasbiy faoliyatini rivojlantirishga intilishi hisoblanadi. O'zini baholash natijasida tarbiyachi o'z kasbiy kamchiliklari va yetishmayotgan jihatlarni aniqlaydi, shular ustida harakat rejasini ishlab chiqadi. Har bir pedagog o'z ustida izchil ishlashi, doimiy tarzda yangi bilimlarni egallashi va kasbiy tayyorgarlikka ahamiyat berishi maktabgacha ta'lim sifatining oshishiga olib keladi. Bugungi tez o'zgaruvchan ta'lim tizimida, o'quvchilar hamda tarbiyachilarning zamonaviy texnologiya va yangiliklarga ochiqligi ta'lim sifatini oshirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Shu bois, tarbiyachilarning kasbiy o'z-o'zini rivojlantirish madaniyatini, refleksiya va o'zini baholash jarayonlarini to'g'ri yo'lga qo'yish zaruriy ehtiyoj bo'lib qoldi. Zamonaviy kasbiy faoliyatda doimiy izlanish, mustaqil fikrlash, ilg'or tajribalarni o'zlashtirish va innovatsion texnologiyalardan samarali foydalanish asosiy o'ringa chiqmoqda [5].

Xulosa:

Xulosa qilib aytish mumkinki, maktabgacha ta'lim tizimida tarbiyachilarning kasbiy o'z-o'zini rivojlantirish mexanizmlari, refleksiya va o'z-o'zini baholash madaniyatini shakllantirish har tomonlama puxta tashkil etilishi natijasida, ta'lim mazmuni va sifati yangi bosqichga ko'tariladi. Har bir tarbiyachi o'z ustida izchil va doimiy ishlashi,

zamonaviy bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirishi, innovatsion texnologiyalarga ochiq va moslashuvchan bo'lishi natijasida maktabgacha yoshdagi bolalarning har tomonlama rivojlanishi va sifatli tarbiyalash uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Shu tariqa, maktabgacha ta'lim tizimida kasbiy o'z-o'zini rivojlantirish va refleksiya madaniyati doimiy evolyutsiya jarayoniga aylanib, tarbiyachi va ta'lim sifati uchun poydevor bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Alimova, G. (2020). "Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagoglarning innovatsion faoliyati." Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar jurnali, 2(4), 105-110.
2. Anvarova, Z. (2019). "Tarbiyachilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda mustaqil ta'limning o'rni." Pedagogika va psixologiya jurnali, 6(2), 119-124.
3. Bobonazarova, N. (2018). "Kasbiy o'z-o'zini rivojlantirishda refleksiv yondashuvning ahamiyati." Zamonaviy ta'lim, 3(1), 48-53.
4. Eshchanova, D. (2019). "O'z-o'zini baholash madaniyatini shakllantirishning psixologik asoslari." Maktabgacha ta'lim, 5(4), 72-78.
5. Islomova, M. (2021). "Tarbiyachi-pedagoglarning kasbiy mahoratini oshirish yo'llari." Ilmiy izlanishlar majmuasi, 4(2), 102-110.
6. Karimova, L. (2017). "Maktabgacha ta'limda innovatsion texnologiyalarni qo'llash." O'zbek pedagogikasi elektron jurnali, 5(1), 30-36.
7. Matkarimova, Z. (2022). "Tarbiyachilarning malaka oshirish tizimi va zamonaviy yondashuvlar." Zamonaviy ta'lim, 8(3), 116-124.
8. Nabijonova, N. (2021). "Maktabgacha ta'lim tizimida tarbiyachilarning o'z-o'zini rivojlantirish bosqichlari." Pedagogik o'qishlar, 2(6), 93-98.